

ZBIRKA FOTOGRAFSKE TEHNIKE U TEHNIČKOME MUZEJU "NIKOLA TESLA"

KREŠIMIR BAŠIĆ □ Tehnički muzej "Nikola Tesla", Zagreb

sl.1. Stalak za retuširanje
22,9 x 6,8 x 38 cm; 1,28 kg

Darovatelj: Etnografski muzej, Zagreb
TMNT 2766

sl.2. Posuda s kemikalijom
pr. 5,5, x 10,1 cm; 0,183 kg

Darovatelj: Etnografski muzej, Zagreb
TMNT 5488

sl.3. Fotoaparat No. 1 Brownie Camera
Eastman Kodak Co., Rochester N.Y., SAD,
1901.

8 x 12,5 x 10 cm; 0,24 kg
TMNT 1789

sl.4. Fotoaparat Leica IIF
Ernst Leitz GmbH, Wetzlar, Njemačka, 1951.
14,4 x 6,9 x 5,9 cm; 0,65 kg
TMNT 2754

Fotografija je nedvojbeno jedan od velikih pronalazaka u povijesti čovječanstva, a primjenjuje se u raznim granama ljudskog djelovanja, ponajprije kao vjerodostojan (izvoran) nositelj informacija o zabilježenom trenutku stvarnosti, a s vremenom je stekla i svoju važnu umjetničku i komercijalnu dimenziju. Fotografija pridonosi znatnom pojednostavnjenju praktičnog umijeća zapisivanja prizora iz stvarnosti, što je čini neodoljivo privlačnom. Značenje riječi *fotografija* jest *crtanje uz pomoć svjetlosti* (*svjetlopis*), a potječe od grčkih riječi $\phi\omega\varsigma$ – *phos*, u značenju te $\gamma\rho\alpha\phi\iota\varsigma$ – *graphis*, što znači *crtanje*. Do pojave fotografije crtanje je bio jedini način da dobijemo preciznije reprodukcije vizualne informacije, što je zahtijevalo talent i godine vježbanja da bi se postigli zadovoljavajući crteži (slike).

Primjena tehničkih inovacija i industrijalizacija proizvodnje omogućuju brojne i raznovrsne proizvode fotografske tehnike prihvatljive cijene, što uz jednostavnost uporabe i prilično brzo svladavanje praktičnog umijeća fotografiranja rezultira vrlo brzim prihvaćanjem fotografije među širokim masama. *Vi pritisnite dugme, sve drugo – na nama je!* reklamni je slogan za jeftin, malen i za rukovanje jednostavan fotoaparat – boks-kameru s namotanom filmom koji je 1888. George Eastman lansirao pod nazivom *Kodak*.

Fotografija na hrvatskim prostorima ima bogatu i dugu tradiciju, pa se po uzoru na ostale zemlje u Europi u Hrvatskoj već 1892. osniva Klub amatera fotografa pod okriljem Društva za umjetnosti i umjetni obrt u Zagrebu, zbog čega naši krajevi obiluju tehničkim predmetima s tog područja ljudskog djelovanja.

Osnovan po uzoru na postojeće velike tehničke muzeje u svijetu, zagrebački je Tehnički muzej od samog osnutka kao cilj imao skupljanje građe s vrlo velikoga i složenog područja znanosti i tehnike, koliko su mu to dopuštale realne mogućnosti, pogotovo raspoloživi prostor i broj djelatnika, napose onih muzejske struke.

Muzej je od samog početka smješten na današnjoj lokaciji, na adresi Savska cesta 18, u objektu koji je spomenik kulture, izgrađen 1948. za potrebe Zagrebačkog velesajma. U istom je objektu bila smještena i *Internacionalna stalna izložba publikacija* (akronim *ISIP*), koja je preseljena i od 1996. djeluje u Nacionalnoj i sveučilišnoj

knjižnici. Proširenje Muzeja i u taj dio prostora daje novi zamah zbirkama koje su utemeljene znatno nakon otvorenja Muzeja za javnost, a kojima pripada i zbirka Fotografska tehnika.

U Muzeju je usvojen standard da o baštinskim predmetima pojedinog područja tehnike odlučuje osoba koja je stekla temeljno visoko obrazovanje upravo s tog područja, a potom kroz program pripravništva stekla i stručno muzejsko zvanje kustosa. Kako su tijekom najvećeg dijela postojanja Muzeja njegov postav činili odjeli Transformacija energije, Prometna sredstva, Rudarstvo, Astronautika s planetarijem, Demonstracijski kabinet Nikole Tesle, Osnove poljodjelstva i Vatrogastvo, ponajprije su zapošljavane osobe koje su imale potrebnu temeljnu kvalifikaciju za tehnička i biotehnička područja koja su pokrivali postojeći odjeli stalnog postava. Stoga u Muzeju rade inženjeri agronomije, elektrotehnike, prometa, rudarstva, strojarstva i matematike, koji su obučeni za kustose. Zbog kadrovske odnosno financijske nemo-

gučnosti, odlučeno je da postojeći kustosi dodatno vode brigu i o drugim područjima tehnike, pa tako i o zbirci Fotografska tehnika.

S obzirom na to da je Tehnički muzej osnovan kao muzej općeg tipa, a fotografija je važan i nezaobilazan dio povijesti čovječanstva, kako bi se sačuvala fotografska oprema, osnovana je zbirka Fotografska tehnika. Predmeti te zbirke prenose znanja o fotografskim tehnikama, tehnološkim rješenjima i iskustvima iz povijesti fotografije koja bi mogla koristiti građanima Hrvatske i ostalim zainteresiranim osobama.

Može se reći da fotografiju karakterizira jednostavnost, što je čini privlačnom za velik broj korisnika, a upravo ta jednostavnost pridonosi i sve većoj ponudi najraznovrsnijih predmeta fotografske tehnike raznih proizvođača. Zbog brzog razvoja novih tehnologija i ideja te sve rasprostranjenije uporabe fotografije na tržištu se neprestano nude novi fotoaparati, objektivni, pomoćni uređaji i naprave. Ti novi fotoaparati još su jednostavniji za uporabu, a i amaterima omogućuju postizanje profesionalne kvalitete snimaka, što stvara nove zaljubljenike u fotografiju, a stare motivira na kupnju nove opreme. Tako svatko prema svojim mogućnostima relativno povoljno može kupiti fotografsku opremu te prolazne trenutke iz svog života učiniti trajnima, bilo da je riječ o svakodnevnom obiteljskom životu, druženju s prijateljima ili u prolazu uočenom pejzažu, građevini i sl. Rezultat toga je ponuda mnoštva potencijalnih predmeta kulturne baštine s područja fotografske tehnike u Tehničkom muzeju, što se može okarakterizirati kao obilježje raznovrsne građe vrlo šarolike provenijencije.

Pri određivanju ciljeva i strategije prikupljanja tog dijela baštine vrlo je važan utjecaj imala i spoznaja da i drugi muzeji također prikupljaju takvu građu, a veći među njima u tome imaju i određenu tradiciju te vrlo cijenjene stručne osobe (primjerice, zagrebački Muzej za umjetnost i obrt). *Različitost je lijepa!* mogla bi biti krilatica koja obilježava strategiju prikupljanja u našem Muzeju, a od samog je početka prihvaćeno stajalište da se prema akvizicijama treba odnositi s punim poštovanjem te cijeniti svaki ponuđeni predmet bez obzira na njegovu reprezentativnost glede bilo kojeg njegova obilježja, primjerice, bez obzira na njegovu početnu vrijednost, podrijetlo, njegova imatelja i sl. Predmeti koji danas čine Zbirku uglavnom su pasivno prikupljeni kao pojedinačni predmeti, eventualno kao manje grupe predmeta, donirani su ili otkupljeni. Pritom treba objasniti da su, unatoč tome što se otkup predmeta po pravilu smatra aktivnim prikupljanjem, pri skupljanju predmeta za ovu zbirku otkupljivani samo predmeti koje su građani sami ponudili, i to uz vrlo prihvatljivu cijenu, zbog čega smatram da bi oni trebali biti uvršteni u kategoriju pasivnog prikupljanja.

sl.5. Studijski fotoaparat 13 x 13 oko 1900.

133 x 48 x 52 cm; 22,5 kg
TMNT 861

sl.6. Fotoaparat Disc 4000

Eastman Kodak Co., Rochester N.Y., SAD, 1982.

11,8 x 2,8 x 8 cm; 0,18 kg
TMNT 2747

sl.7. Aparat za automatsko povećavanje Magnica 300

Durst Phototechnik AG., Bolzano, Italija, oko 1979.
51 x 96 x 50 cm; 76 kg
Darovatelj: Zdenko Haberle, Zagreb
TMNT 2765

sl.8. Aparat za povećavanje Meopta, Magnifax

Meopta, Češka, Prag, 1953-78.
57 x 39,2 x 84 cm; 16,9 kg
TMNT 8980

sl.9. Složivi stativ
ø 4 x 34 cm; 0,57 kg
TMNT 2753

sl.10. Fotoaparat E. Herbst & Firl Gorlitz
25 x 25 x 80 cm; 3 kg
Darovatelj: Etnografski muzej, Zagreb
TMNT 1836

sl.11. Fotoaparat Polaroid, Supercolor 635
Polaroid Corporation, Cambridge, SAD, 1987.
12,5 x 14,7 x 9,5 cm; 0,59 kg
Darovatelj: Olivera Vuković, Dujšinina 1/6,
Zagreb
TMNT 7478

sl.12. Fotoaparat Konica, FT 1
Konica, Tokio, Japan, 1983. -87.
12,5 x 14,7 x 9,5 cm; 0,59 kg
Darovatelj: Branko Primorac, Ludbreška
22, Zagreb
TMNT 8288

sl.13. Fotoaparat Polaroid, SX-70 Alpha 1
Polaroid Corporation, Cambridge, SAD, 1977.
10,6 x 17,7 x 18 cm; 0,74 kg
TMNT 3225
sl.14. Fotoaparat Leitz, Leica III g
Ernst Leitz GmbH, Wetzlar, Njemačka, 1957.
14,4 x 6 x 7,4 cm; 0,67 kg

Ako smo dobili ponudu za otkup predmeta koji su na bilo koji način ili u bilo kojem procesu ostvarenja vezani za Republiku Hrvatsku, činili smo određene kompromise glede traženog iznosa, stanja predmeta ili broja komada takvih predmeta. Valja istaknuti da je početnu jezgru Zbirke činilo 127 predmeta koje nam je donirao Etnografski muzej iz Zagreba, dakle onih koji su već bili dio zbirnog fondusa Muzeja.

Do danas je prikupljeno 1176 predmeta, od čega je 575 darovanih, 471 kupljen, a nepoznat je način nabave 82 predmeta. Zbirka najvećim dijelom sadržava fotoaparate (fotoaparate za izravno promatranje, fotoaparate s optičkim tražilom, zrcalno-refleksne fotoaparate, dvooke refleksne fotoaparate, putne i studijske kamere), objektivne, stativne, fotografske filtre, bljeskalice, svjetlomjere, fotografske kasete, aparate za povećavanje i fotolaboratorijsku opremu, a pokriva vremensko razdoblje od početka 20. do početka 21. st. Predmeti su proizvedeni u različitim državama, a uporabljivi su u Hrvatskoj.

Zbirka je organizacijski podijeljena na četiri cjeline. U prvoj je oprema za prostorije namijenjene fotografskim poslovima, a drugu čine aparati za snimanje, kamere i pribor, objektivni, zastori, filtri. Slijedi cjelina pomoćnih aparata za izradu negativna i otisaka, aparata za kopiranje i izvora svjetlosti. Naposljetku, u četvrtu su cjelinu svrstani fotografski materijali za negative i pozitivne: kasete, ploče, filmovi i papir.

Posjetiteljima su najzanimljiviji najstariji predmeti, studijske i putne kamere s pripadajućom opremom te

predmeti kojima se koristio Đuro Griesbach, konstruktor i umjetnički fotograf. No Zbirku pretežito čine predmeti rabljeni u amaterskoj fotografiji na području grada Zagreba.

Od 2004. izlagačkom aktivnošću pod nazivom *Otvorena vrata*, zamišljenom kao dio stalnog postava u kojemu su zastupljene sve zbirke Muzeja koje do tada nisu imale svoj prezentacijski dio u postavu, zbirka Fotografska tehnika dobila je priliku da se prezentira javnosti i tada je izložen 71 predmet koji se može pogledati i danas.

LITERATURA

1. <https://hr.wikipedia.org/wiki/Fotografija>
2. Tehnička enciklopedija 5 (Elek – F), Jugoslavenski leksikografski zavod, Zagreb 1976., str.
3. *Velika knjiga o fotografiji*, ur. Time-life books; prevela Maja Häusler, Prosvjeta, Zagreb, 1979.

Primljeno: 20. travnja 2018.

TMNT 8921

sl.15. Fotoapar V. Liebe, Monobloc
V. Liebe, Francuska, Paris, 1920.
17,5 x 12 x 9 cm; 1,5 kg
TMNT 3151

sl.16. Baterijska bljeskalica Braun
Braun Hobby, Njemačka, 1965.
30 x 12 x 25 cm; 2,2 kg
TMNT 2778

sl.17. Atelier kamera R.Lechner
R.Lechner. Austrija, Beč
Darovatelj: Tomislav Zadravec, Zagreb
TMNT 1775

sl.18. Fotoapar Revue
Mamiya Camera Co., Tokio, Japan, oko 1965.
20,5 x 9,3 x 16,5 cm; 1,5 kg
Darovatelj: Đuro Griesbach, Zagreb
TMNT 2758

sl.19. Fotoapar Regula IIIa

sl.20. Svjetlomjer Sixti
P. Gossen & Co., Erlangen, Njemačka, 1959.
5,75 x 6,1 x 3,2 cm; 0,13 kg
TMNT 6679

sl.21. Aparat za povećavanje Ghetaldus
Ghetaldus, Zagreb, Hrvatska, 1959.
50 x 60 x 115 cm; 13,4 kg
Darovatelj: HPT muzej, Zagreb
TMNT 2787

THE PHOTOGRAPHY TECHNOLOGY COLLECTION IN THE "NIKOLA TESLA" TECHNICAL MUSEUM

Photography has a long and distinguished history in the area of Croatia. Along the lines of other European lands, in Croatia, or in Zagreb, to be precise, under the aegis of the Society for Art and Fine Crafts, as early as 1892 an amateur photography club was founded, and a great abundance of technical items related to this area of human endeavour in our region is still in existence.

Because of the mission of the "Nikola Tesla" Technical Museum, and in the wish to preserve the heritage of the equipment necessary for a photograph to be produced, the Photography Technology Collection was set up. To date, 1,176 objects have been collected, 575 of them donated, with 471

purchased and 82 being of unknown provenance. The collection mostly contains cameras, lenses, tripods, filters, flashes, light meters, photographic cassettes, enlargers and laboratory equipment, and covers the period of time from the early 20th to the beginning of the 21st centuries. Particularly interesting to users are the oldest items – studio and travelling cameras with their accessories and objects that were used by Đuro Griesbach, constructor and art photographer.